

T. B. M. M.

ZABIT CERİDESİ

Seksen Sekizinci İçtima

23 . X . 1336 Cumartesi

MÜNDERECAT

	Sayfa		Sayfa
1. — ZAPTI SABIK HULÂSASI	144:145	6. — Karesi Mebusu Hacı Muhittin Beyin fınabalt asker olanların müstesna memuriyetlere tâyin olunmaması hakkında teklifi kanunisi ve Lâyiha Encümeni mazbatası. (2/95)	147
2. — TEKLİFLER	145,148	7. — Kozan Mebusu Doktor Mustafa Beyin, İktisadiyatın tekâmülü hakkında teklifi kanunisi ve Lâyiha Encümeni mazbatası. (2/115)	147
1. — Karahisarı Sahip Mebusu Mehmet Şükrü Beyin, Belediye Kanununun taidiline dair teklifi kanunisi. (2/121)	145	8. — Konya Mebusu Arif Beyin, Muhasebe-i Hususiye Müdüriyetlerinin lâgvi hakkında teklifi kanunisi ve Dahiliye Encümeni mazbatası. (2/68)	147
2. — Karesi Mebusu Abdülğafur Efendi ve rüfekasının Şeyhülislâm Musa Kâzım Efendi ailesine maaş tahsisi hakkında teklifi kanunisi. (2/122)	148	4. — SUALLER	147
3. — MAZBATALAR	145	1. — Karahisarı Sahip Mebusu Mehmet Şükrü Beyin; Konya hâdisesiyle alakadar bir mebusun isticvap ve kefalete rapitedilmesi esbabına dair Dahiliye Vekâletinden سوال takiri.	147
1. — Siverek Mebusu Mustafa Lütfi Beyin, belediyelerin mektebi iptidai kışat etmelerine dair teklifi kanunisi ve Lâyiha Encümeni mazbatası. (2/105)	145	5. — MÜZAKERE EDİLEN MADDELER	148:156
2. — Oltu Mebusu Yasin Beyin, muallimlerin askerlikten tecili hakkındaki teklifi kanunisi ve Lâyiha Encümeni mazbatası. (2/112)	145	1. — Bu seferberlik müddetine münhasır olmak üzere hidematı fîliye, ihtiyatiye ve müstahfaza efradından bedah nakdi ahzine dair kanun lâyihası ve Muvazone-i Maliye ve Müdafaa-i Milliye Encümenleri mazbataları	148:156
3. — Antalya Mebusu Mustafa Beyin tesettülün menine dair teklifi kanunisi ve Lâyiha Encümeni mazbatası. (2/118)	146		
4. — Sirt Mebusu Mustafa Sabri Efendinin Garzan köprüsünün tamini hakkında teklifi kanunisi ve Lâyiha Encümeni mazbatası. (2/113)	146		
5. — Bolu Mebusu Tunalı Hilmi Beyin; neşriyat mücrümiyeti hakkında teklifi kanunisi ve Lâyiha Encümeni mazbatası (2/108)	146:147		

BİRİNCİ CELSE

Açılma Saati : 1,15 Bedezzeval

REİS : İkinci Reis Vekili Hasan Fehmi Beyefendi

KÂTİPLER : Haydar Bey (Kütahya), Feyyaz Âli Bey (Yozgat).

REİS — Meclis kışat edildi. Zaptı sabık hülâsası okunacak efendim. (Ekseriyet yok sesleri.) Vardır efendim.

(Zaptı sabık hülâsası Kâtip Haydar Bey tarafından okundu.)

1. — ZAPTI SABIK HULÂSASI

Birinci Celse

İkinci Reis Vekili Hasan Fehmi Beyefendinin tah-tı riyasetlerinde zevali saat bir on beşte kışat edildi. Zaptı sabık hülâsası kıraat ve aynen kabul olundu. Merhum Hafız Hüseyin Beyin hemşiresinin Meclise olan tâziyet cevabı okundu. Maraş Mebusu Yakup Hamdi Beyin memuriyeti tercih eylemesinden dolayı mebusluk defterinden isminin silinmesine karar verildi. Sivas Mebusu Hamdi Beyin mezuniyet ita olunmadığı takdirde mebusluktan istifa edeceğine dair olan telgraftı kıraat olunarak mebusluktan müst-tafi addolunması kabul edildi. Trabzon Mebusu Hamid ve Kângırı Mebusu Müştak Beyler 5 Eylül 1336 tarihli kanunun kabulünden sonra Meclise hesaptarım kesip memuriyete gittiklerinden mebusluktan müst-tafi addolunmalarına karar verildi. Kütahya Mebusu Cemil Beyin ögile tatillerinin ilgasına dair teklifiyle Diyarbekir Mebusu Hacı Şükrü Beyin milli ordu teşkiline dair teklifi Lâyiha Encümenine, Mer-tum mutasarrıf Nisret Beyin ailesine maaş tahsisine dair Heyeti Vekileden mevрут lâyiha kanuniyeye Ka-vanın ve Murvazenei Maliye Encümenlerine havale olundu. Çaydan istihlak resmi alınması hakkında Si-verek Mebusu Mustafa Beyin, Mükafaa-i Hukuk Cemiyetleri vezneleri hakkında Aidana Mebusu Zekâi Beyin ve Büyük Millet Meclisi âzasından olan men-subini askariyenin askerlikten mezun addolunmalarına dair Trabzon Mebusu Hüseyin Beyin tekliflerinin red-dine ve müstahliklerin müddeumumilerin fevkine isad edilmesine dair Aydın Mebusu Tahsin Beyin teklifinin şayanı müzakere olmadığına dair Lâyiha Encümeni mazbataları kıraat ve kabul olundu. Şayanı kabul ol-duğuna dair mazbata ile Lâyiha Encümeninden Heyeti Umumiyyeye Muhavvel Darülmuaallimin talebesiy-le bilûmum muallimlerin hizmetli askariyeden istisnalarına dair Antalya Mebusu Rasih Efendinin teklifi Mükafaa-i Milliye Encümenine ve zâbitan maaş-

larının tezyidine dair Kılıç Ali Beyin teklifi bu bap-taki lâyiha kanuniyeye ile birlikte müzakere edilmek üzere encümeni akdine havale edildi.

Karı kaçırılmak maddesinden dolayı beş seneye mahkûm olan Süleyman'ın bakiyeti müddeti cezaiyesi-nin affına ve Yeni yaban kariyesinden hiyaneti vata-niye ile mahkûm Hakkı ve Celâli haklarında ki hük-mün tasdikine ve Uluborlu'da hiyaneti vatanîye ile mülttehem iken beraet edenler hakkındaki hükümün tasdikine mahal olmadığından evrakın mahalline iade-sine ve hiyaneti vatanîye ile mahkûm muallim Ömer ve Merzifonlu Lûtfi Efendiler hakkındaki hüküm-lerin refine ve katil maddesinden mahkûm iken teş-kilatı mahsusaya kayıt suretiyle askere davetlerinden sonra tevkiif edilen eşhasın afflarına dair Adliye Encümeninden mevрут altı kata mazbata kıraat ve kabul olundu. Kastamonu'da mevکuf Boduroğlu Ahmet hakkında mahallinden istilâm lüzumuna dair Adliye Encümeni mazbatasının Adliye Vekâletine tevdi ten-sip edildi. Heyeti Vekileden mevрут iki aylık murval-kat bütçe Murvazenei Maliye Encümenine ve İzmir Mebusu Mahmut Esat Beyin Azerbaycan Hükümetine teşekkür yazılmasına dair takriri Heyeti Vekile-ye tevdi edildi. Tokat Mebusu İzzet Efendinin te-cavüz müddetinin mazeret addine Kângırı Mebusu Neşet Beye iki ay müddetle izin itasına dair Divan-ı Riyaset kararı kabul olundu. Henüz cevapları veril-memiş olan «17» sual takirinden «9» unum Heyeti Vekileye tekit edileceği ve «8» nim de sahipleri Mecliste mevcut olmadıklarından keenslemeyekün addedileceği Ta-raifi riyasetten tebliğ olundu. Ve teneffüs edilmek üze-re celse tatil edildi.

İkinci Celse

İkinci Reis Vekili Hasan Fehmi Beyefendinin tah-tı riyasetlerinde zevali saat üçte inikat etti. Denizli Mebusu Yusuf Kemal Beyin Denizli ahâlisinin bu se-

nelik vergilerinin affına dair olan takririnin Maliye Vekâletine ve İsparta Mebusu Hüseyin Hüsnü Beyin sual takririne pazartesi günü cevap verilmek üzere Dahiliye Vekâletine tevdi; tensip edildi. Encümenler münhalâtına ikinci şubeden intihap olunan âzanın esamisi okundu. Bifâhara sultani ve darülmuaallimînler hakkındaki teklifi kanununun müzakeresine geçilerek Vehbi Beyin teklifi veçhile teşkilât programının vüruduna kadar müzakeresi tehir olundu. Burdur Mebusu İsmail Suphi Bey ve rüfekasının Müdafaa-i Milliye Vekâletinden olan sualin istizaha kalbedilmesi hakkındaki takriri kabul olunarak bir celse hafsiye akdi kararîr oldu. Zonguldak'ta askerlik muafiyetine dair olan kanunun heyeti umumiyesi hakkında müzakere cereyan ederek maddelere geçilmesi kabul edilme-

diğinden teklif reddetildi ve teneffüs için celse tatil edildi.

Üçüncü Celse Hafsidir

İkinci Reâs Vekâli

Kâtip

H. Fehmi

Haydar

Kâtip

Feyyaz Âti

REİS — Zaptı sabık hakkında mütalaa var mı?

SÜLEYMAN SIRRI BEY (Yozgat) — Efendim, istifası kabul edilen, Sivas Mebusu Hamdi Bey diye okundu. Hayri Bey olacaktır, tashih edilsin.

REİS — Hayri Bey olacak, efendim o suretle tashih ediliyor. Başka mütalaa var mı? (Hayır sesleri.) Zaptı sabıkı murvafık bulanlar lütfen ellerini kaldırsınlar. Kabul olunmuştur efendim.

2. — TEKLİFLER

1. — *Karahisarı Sahip Mebusu Mehmet Şükrü Beyin, Belediye Kanununun tadiline dair teklifi kanunisi. (2/121)*

REİS — Efendim, evrakı varıdıye geçiyoruz : Karahisarı Sahip Mebusu Mehmet Şükrü Beyin belediyeler hakkında bir teklifi var. Lâyiha Encümenine gönderiyoruz.

3. — MAZBATALAR

1. — *Siverek Mebusu Mustafa Lütfi Beyin, Belediyelerin mektebi iptidai kışat etmelerine dair teklifi kanunisi ve Lâyiha Encümeni mazbatası. (2/105)*

REİS — Belediyeler tarafından mekâtibi iptidaiye kışadı hakkında Siverek Mebusu Mustafa Lütfi Beyin teklifinin Maarif Encümenine havalesine dair Lâyiha Encümeninin mazbatası var okunacaktır.

Mazbata

Vilayet ve elviye müstakilde belediyeler tarafından mekâtibi iptidaiye tesis ve kışadı lüzumuna dair Siverek Mebusu Mustafa Lütfi Beyin makarnı Riyasetten muhavvel 17 maddelik teklifi kanunisi, İzmir Mebusu Hacı Süleyman Efendimin nazarı dikkate alınan ve 7 Eylül 1336 tarih ve kırk dokuz numaralı mazbata ile Makarnı Celî Riyasetpenahilerine jade kılınarak Heyeti Umumiyeden Maarif Encümenine havale ve tevdi kılınmış olan teklifinin aynı olmakda bitkevhit ihtizasının ifası zmnında mezkûr encümene

havale buyurulmak üzere Makarnı Celî Riyasete takdimi tezekkür kılınıldı.

18 Teşrinievvel 1336

Lâyiha En. Rs. Na.

M. M.

Sinop

Yozgat

Mehmet Şerif

Süleyman

Kâtip

Antalya

Ali Vefa

REİS — Maarif Encümenine gönderiyoruz.

2. — *Oltı Mebusu Yasin Beyin, muallimlerin askerlikten tecilli hakkında teklifi kanunisi ve Lâyiha Encümeni mazbatası. (2/112)*

REİS — Muallimlerin askerlikten tecilli hakkında Oltı Mebusu Yasin Beyin teklifini Lâyiha Encümeni nazarı dikkate alıyor. Maarif Encümenine gönderiyoruz. (Müdafaai Milliyyeye gitsin sesleri.)

Evet Maarif Encümeninden sonra Müdafaai Milliye Encümenine gidecektir.

3. — *Antalya Mebusu Mustafa Beyin, tesetülün menine dair teklifi kanunisi ve Lâyiha Encümeni mazbatası. (2/118)*

REİS — Tesetülün men'i hakkında Antalya Mebusu Mustafa Beyin teklifine dair Lâyiha Encümeni mazbatası var, okunacaktır efendim :

Lâyiha Encümeni Mazbatası

Tesetülün men'i ve kudreti bedeniyeleri çalışmaya müsait olduğu halde seçelik edenlerin tecziyesi lüzumuna dair Antalya Mebusu Mustafa Beyin Encümenimize muhavvat teklifi kanunisi mütalaa ve tetkik olundu. Şeran. ve ahkâkan memnu ve mazarratı adideyi dai olan zilli süaltın men'i esbabının istikmaline matuf teklifi mezkûr şayanı kabul görülmekte tealluku hasebiyle encümene havalesi zımında Heyeti Cefileye takdimi tezekkür kılındı.

18 Teşrinievvel 1336

Lâyiha En. Rs. Na.

Sinop

Mehmet Şerif

Kâtip

Antalya

Ali Vefa

M. M.

Yozgat

Süleyman Sırrı

REİS — Efendim, teklif hakkında mütalaa var mı?

Dr. SUAT BEY (Kastamonu) — Efendim, evvelce Muavenetli İhtimaiye Vekâleti teşekkül edilirken en mühim mesele olmak üzere tesetülün de men'i tezekkür olunmuş ve mevzubahis edilmişti. Binaenaleyh bu meseleyi Sıhhiye Vekâleti kaleme almış; ve mütalaa mahsusuna almak üzere, bize; Sıhhiye Encümenine göndermişler. Biz de tasvip etmiş ve göndermiştik. Bu mesele de o kadroya ve o vezalife aittir. Muvafık ise bunu da Sıhhiye Encümenine gönderelim ve mevkiî tabaka vaz edilsin.

SÜLEYMAN SIRRI BEY (Yozgat) — Sıhhiye ve Dahiliye encümenlerine...

REİS — Evet Sıhhiye ve Dahiliye Encümenlerine havafe edildi.

4. — *Sivri Mebusu Mustafa Sabri Efendinin, Garzan köprüsünün tamiri hakkında teklifi kanunisi ve Lâyiha Encümeni mazbatası. (2/113)*

REİS — Başur ve Garzan suları üzerinde köprü inşası hakkında Sivri Mebusu Mustafa Efendinin teklifinin Nafia Vekâletine tevdiine dair Lâyiha Encümeni mazbatası vardır. Okunmasını arzu ediyor musunuz? (Hayır sesleri.) Nafia Vekâletine gönderilmiştir efendim.

5. — *Bolu Mebusu Tunalı Hilmi Beyin, neşriyat mücrümiyeti hakkında teklifi kanunisi ve Lâyiha Encümeni mazbatası. (2/108)*

REİS — Neşriyat mücrümiyeti hakkında Tunalı Hilmi Beyin teklifinin reddine dair Lâyiha Encümeni mazbatası var, okunacaktır.

Lâyiha Encümeni Mazbatası

Büyük Millet Meclisi veya vekillerince kabul edilen neşriyatı tebligat dairesinde tamim ve ilan etmeyen ve bu kabil neşriyatı havi talik edilmiş ilanata koparan veya imha eden kimselerin. Hiyaneti vataniye kanunu mucibince tecziye edilmeleri lüzumuna dair Bolu Mebusu Tunalı Hilmi Beyin teklifi kanunisi Encümenimizce mütalaa ve tetkik olundu. Evamir, nizamât ve kavâniri devletî neşir ve ilan etmeyen memurini Hükümetle talik olunan biletimle ilanata bililtizâm koparan eşhas haklarında kavâniri cezaiyede ahkâm sarıha mevcut olmasına ve ahkâmı mezkûrenin bu gibiler haklarında tatbikına mâni yok iken yeniden bir kanun neşir ve ihdasına ihtiyâç bulunmamasına binaen teklifi mezkûr encümenimizce reddedilmiştir.

16 Teşrinievvel 1336

Lâyiha En. Rs. Na.

Sinop

Mehmet Şerif

Kâtip

Antalya

Ali Vefa

M. M.

Yozgat

Süleyman Sırrı

(Ret sadaları.)

TUNALI HİLMİ BEY (Bolu) — Efendim, bunun reddini ben şayanı hayret görmem. Çünkü zaten neşriyata ve propagandaya mümkün değil meyledemiyoruz. Benkeniz arz etmek istedim ki, Hükümet tarafından gayri resmî olarak gönderilen birtakım risaleler, destanlar vesaireler vardır. Bunların tamamı hususunda bir çok tekkâsül gösteriliyor. Bundan vaz geçtim ben... Nim resmî olan ajansın divardan koparıp bir mağazaya götürüldüğünü, hatta kaymakamların bile ajansları evrakı perişan arasına attıklarını kendi gözümlerim gördüm. Bu kadar emek demek beyhudedeye gidiyor. Binaenaleyh istihkam ederim. Bunu İrsat Encümenine gönderelim. Encümenince tetkik edilsin. Eğer Encümen reddederse bendeniz de razıyım. Ve o zaman hiç bir diyeceğim kalmaz. (Muvafık sadaları.)

REİS — Efendim, söz isteyen var mı? (Hayır sesleri.) Malûmu âliniz evvelâ mazbatayı reyinize arz edeceğim. Mazbatada reddi mutazammındır. Reddi

mutazammın olan Lâyiha Encümeni mazbatasını reye koyuyorum. Kabul buyuranlar lütfen ellerini kaldırsınlar... İndiriniz ellerinizi, aksini reye koyacağım. Teklifi nazarı mütalaaaya alanlar ellerini kaldırsınlar. Teklifi nazarı mütalaaaya almı. İrsat Encümenine gönderiyoruz.

6. — *Karesi Mebusu Hacim Muhiiddin Beyin fi-mabit asker olanların müstesna memuriyetlere tayin olunmaması hakkında teklifi kanunisi ve Lâyiha Encümeni mazbatası. (2/95)*

REİS — 1 Temmuz 1336'dan itibaren müstesna memuriyetlere tayin edilenlerin askerlikten tecil edilmemelerine dair Karesi Mebusu Hacim Muhiiddin Beyin teklifinin reddine dair Lâyiha Encümeni mazbatası var, okunacaktır :

Mazbata

1 Temmuz 1336 tarihinden itibaren müstesna memuriyetlere tayin edilmiş ve bin iki yüz doksan tevellüdünden bin üç yüz altı tevellüdüne kadar olan esnan erbabının istisnaiyetleri kabul edilmeyerek tahiti silaha sevkleri ve mezkûr tevellüdat erbabına istisnai memuriyete tayin eden nüsayı memurin ile şube reislerinin İstiklal Mehakiminde muhakemeleri lüzumuna dair Karesi Mebusu Hacim Muhiiddin Beyin, Encümenimize muhavvel teklifi kanunisi mütalaa ve teklifik olundu. Mükellefiyeti askeriyeye kanunu muvakkati mucibince seferberlikte hizmeti askeriyeden istisna edipen memurin muayyendir. Emisali tahti silaha celp ve dâvet olunan ve kenkilerine hizmeti askeriyeye tevccüh eden her şahsı ahzi asker şubâtından vesâik istihşaf ve ibraz etmeksizin gerek memuriyete tayin ve gerek hizmeti hususiyeye kabul eden memurin ve eşhasın emni tecziyeleri de kanunu mezkûr ahkâmından olmakla başka kanun tedvine mahal olmadığı mütalaaıyla teklifi mezkûr reddedilerek ifa-

yi muhtazası zammında makamı Celîli Riyasete takdimi tezekkür kılınır.

18 Teşrinievvel 1336

Lâyiha En. Rs. Na.

M. M.

Simop

Yozgat

Mehmet Şerif

Süleyman Sırrı

Kâtip

Antalya

Ali Vefa

REİS — Efendim, teklif sahibi mevcut değildir. Lâyiha Encümeni de reddini teklif ediyor. Eğer teklife şahabet eden varsa söz vereyim. (Hayır sesleri.) O halde Lâyiha Encümeninin mazbatasını kabul buyuranlar lütfen ellerini kaldırsınlar. Lâyiha Encümeni mazbatası mucibince teklif reddedilmiştir.

7. — *Kozan Mebusu Dr. Mustafa Beyin, İktisadiyatın tekâmülü hakkında teklifi kanunisi ve Lâyiha Encümeni mazbatası. (2/115)*

REİS — İktisadiyatın tekâmülü hakkında Kozan Mebusu Mustafa Beyin, teklifinin kabulüne dair Lâyiha Encümeni mazbatası var. Arzu buyurursanız bunu İktisat Encümenine havale edelim. (Hay, hay sadaları) İktisat Encümenine havale edilmiştir efendim.

8. — *Konya Mebusu Arif Beyin, muhasebei hususiye müdiriyetlerinin lağvı hakkında teklifi kanunisi ve Dahiliye Encümeni mazbatası. (2/68)*

REİS — Muhasebei hususiye müdiriyetlerinin lağvı hakkında Konya Mebusu Arif Beyin teklifinin nazarı dikkate alınması muvafık görülmediğine dair Dahiliye Encümeni mazbatası var. Malumuâliniz, bu mesele yakın bir zamanda birkaç defa Heyeti Celilenizin kararına iktiran etmiştir. Okunmasını arzu ediyor musunuz? (Hayır sesleri) Dahiliye Encümeni mazbatası mucibince teklifi reddedenler lütfen ellerini kaldırsınlar. Teklif reddedilmiştir efendim.

4. — SUALLER

1. — *Karahisarısahip Mebusu Mehmet Şükrü Beyin, Konya hadisesiyle alakadar bir mebusun isticvap ve kefalete raptedilmesi esbabına dair Dahiliye Vekâletinden sual takriri.*

REİS — Efendim, Dahiliyeden bir sual takriri vardır, ve Konya meselesiyle alakadardır. Arkadaşlarımızdan birisinin isticvap ve kefalete raptına müteallik Dahiliye Vekâletinden bazı suali tazammun

ediyor. Bunun da pazartesi ruznamesine ithal edelim de Vekâlet cevap versin.

ŞEVKİ BEY (İçel) — Dahiliye Vekâletinden sual üçüncü, dördüncü oldu, daha hiçbirisine Vekâlet cevap vermedi.

REİS — Evrakı varidemiz bitmiştir. Ruznamei müzakerata geçiyoruz efendim.

2. — TEKLİFLER (Devam)

2. — *Karesi Mebusu Abdülgafur Efendi ile rüfekasının Şeyhülislâm Musa Kâzım Efendi ailesine maaş tahsisi hakkında teklifi kanunisi. (2/112)*

HASAN BASRÎ BEY (Karesi) — Bizim bir teklifi kanunimiz vardı, geçenlerde bir hafta evvel vermiştik, kaybolmuş. Yeniden tekrar takdim ettik, fakat yine okunmadı. Şeyhülislâm Kâzım Efendi ailesine maaş tahsisi hakkında bir teklif idi.

REİS — Evrakı varide meyanında yoktur. Celse arasında kaleme taharri ettiririz efendim. Evrakı varide meyanında yok idi. Şimdi kalemden gelmiş okutayım. Basri Bey arkadaşımız, kendileri beyan ettikleri vechile, Şeyhülislâmı sabık Musa Kâzım Efendi'nin ailesine maaş tahsisi hakkında bir teklifi kanunide bulunuyorlar. Alelusul Layiha Encümenine havale ediyoruz efendim. (Muvafık sesleri)

5. — MÜZAKERE EDİLEN MADDELER

1. — *Bu seferberlik müddetine münhasır olmak üzere hidematı fiiliye, ihtiyatiye ve müstahfıza efradından bedeli nakdi ahzine dair kanun layihası ve Muvazenei Maliye ve Müdafaa-i Milliye encümenleri mazbataları.*

REİS — Ruznamede altı mesele vardır. Fakat arkadaşlarımızdan Dr. Suat Bey'in bir teklifi var. Bedeli Nakdi Kanununun diğerlerine takdimen müzakeresini teklif ediyor. (Hay hay sesleri) Arzu buyursanız onun müzakeresine geçelim.

VEHÎ BEY (Karesi) — Müdafaa-i Milliye Vekâletinden bir kimsede yoktur.

REİS — Müzakeresine başlıyoruz.

HACI ŞÜKRÜ BEY (Diyarbakir) — Efendim, biz onu Encümeninde zaten reddettik. Onun için evvela Encümenin mazbatası okunsun.

REİS — Müsaade buyurum şimdi söz alanları kaydediyoruz. Encümen mazbatası da okunur.

Söz alanların esamisini okuyorum : Vehbi Efendi Hazretleri, Emin Bey, Basri Bey, Tevfik Efendi, Dursun Bey, Yusuf İzzet Paşa... İlah...

Efendim, söz alan zevat pek çok olduğu için lehinde, aleyhinde tasnif edelim ve sıra ile söyleyelim. Vehbi Efendi lehinde, Emin Bey aleyhinde, Dursun Bey lehinde, Yusuf Ziya Bey lehinde, İsmail Suphi Bey lehinde, Nafiz Bey (Canik) lehinde, Mahmut Esat Bey kanununun aleyhinde...

Efendim, malumuâtleri Bedeli Nakdi Kanunu evvelce müzakere edilirken, birinci maddesi; gayrimüslimlerden bedeli nakdi alınması yolundaki bir taktirle maddenin diğer bir suretle tashihan gönderilmesi için Muvazenei Maliye Encümenine gönderilmişti. Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası, şimdi okunacağı vechile, eski noktai nazarında sebat ediyor. Müdafaa-i Milliye Encümeni de Heyeti Umumiyece

nazarı mütalaaaya alınan teklifi taktirle tasvip etmiş bulunuyor. Muvazenei Maliye Encümeni mazbatasıyla kanun okunsun... Heyeti Umumiyesi hakkında zaten söz söylenmiştir. Birinci maddesi üzerine müzakereyi açacağız.

DR. MAZHAR BEY (Aydın) — Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası hiç okunmazsa daha iyi olur. Zaten noktai nazar Meclisçe izhar edilmiş demek.

Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine

Bedeli nakdi ahzı hakkında evvelce tanzim edilmiş olan layihai kanuniye müsveddesinin Heyeti Umumiye kararıyla berayı tadil Encümenimize havale buyurulması üzerine icabı hal yeniden tetkik ve müzakere olundu. Umum efradı milletin müdafaa-i vatan ve menleketeye bilfiil iştirak eylemeleri lazımeden olup maahaza hizmeti fiiliye erbabından maada ihtiyat ve müstahfiz sınıfına teşkil eden efradın bedelâtı nakdiyelerinin kabul edilmemesi ilcaatı hal ve zamana nazaran şayanı tecviz görülemediğinden bittabi mileli gayrimüslime de dahil olduğu halde hizmeti fiiliye erbabından maadasının bedeli nakdülerinin ahiz ve kabulü hususu ekseriyetle tensip edilmiş ve bu noktai nazara binaen tadilen tanzim olunan layihai kanuniye müsveddesi leffen arz ve takdim kılınmış olmakla keyfiyetin Heyeti Umumiyeye iblağı tezekkür kılınmıştır.

Muvazenei Maliye

Encümeni Reisi

Çorum

Ferit

Kâtip

Mardin

Necip

Mazbata Muharriri

Çorum

Fuat

Aza

Bedeli nakdi alınmasına

muhalifim

Emin

FUAT BEY (Çorum) — (Esnayi kıraatte) : Hizmeti muvazzafa olacak geçen defada tashih edilmmişti.

REİS — Hizmeti muvazzafa olacak...

MUSTAFA BEY (Karahisarısarkı) — Müdafaai Milliye Encümeni mazbatasını da okunsun, o ne demiş bakalım?

REİS — Müdafaai Milliye Encümeni mazbatasını evrak arasında yok, kaleme kaldığı anlaşılıyor, getiririz, okuturuz. Müdafaai Milliye Encümeni mazbatasında hulasası; bedeli nakdi alınmasını tasvip etmiyor.

REİS — Vehbi Efendi Hazretleri buyurun.

VEHBI EFENDİ (Konya) — Aleyhinde söyleyecekler söyleyin de sonra...

REİS — Muvazenei Maliye ve Müdafaai Milliye encümenleri noktai nazarlarını izah edecekler mi? Edeceklerse ilk evvela mazbata muharrirleri söylesinler.

OPERATÖR EMİN BEY (Bursa) — En sonraya kalsın.

REİS — Müdafaai Milliye Encümeni mazbatasını bulundu, okunmasını arzu ediyor musunuz? (Okunsun sesleri)

Bedeli nakdi ahzi hakkındaki Encümenimize tevdi kılınan layihai kanuniye bittetkik umum efradı milletin müdafaai vatan ve memlekete fiilen iştirakleri lüzumu isbattan müstağni bir keyfiyet olduğu; betahsis eşraf ve mütehayyizan evlatlarının bedeli nakdi itasıyla askerlikten istisnaları diğer hemşeri ve vatandaşları üzerinde tesiratu muzırna hâsıl edeceğine ve fukara da elindeki çift hayvanatı ile eşyayı beytiyye, tarla ve tohumluk ve yiyeceğini bile furuhtan ile bedel itasına kalkışacağı vaktiyle bittetcrübe sabit ahvalden olmasına ve bedeli nakdi kabulü halinde, bugün takviyesi için azami gayret ve himmetler sarfedilmiş olan cephenin ve ordunun kuvvetine hâlele geleceği ve kadroda hâsıl olacağı pek tabii olan noksanı telafi için 317, 318 tevellütü esnanın silah altına celtbi icabedeceği halbuki bunların henüz meşaki askeriyeye tahammül edemeyecek bir sinde bulunmaları hasebiyle mümkün olamayacağı hulasası; cephe ve ordunun hüda nekerde inhilali ve kuvvetin tenkisi gibi müdafaai vatan ve memlekete darbe uran böyle bir kanunun kabulü gayri caiz görülmekle müttetfiken reddine karar verilmiş ve şu kadar ki yalnız gayrimü-

limlerden bedeli nakdi ahzi hususu muvafıki mütalaa kılınmıştır.

Müdafaai Milliye

Encümeni Reisi

Diyarbakir

Hacı Şükrü

Mazbata Muharriri

Hakkâri

Mazhar Müfit

Kâtip

Bolu

Cevat

REİS — Birinci maddeyi okuyun.

MADDE 1. — Seferberlik müddetine münhasır olmak üzere emsali misillu silah altına celtbedilmiş ve edilecek olan hizmeti muvazzafa erbabından maada ihtiyat ve müstahfiz sınıflarında bulunan efrattan yalnız altı ay için bedeli nakdi kabul edilecektir.

OPERATÖR EMİN BEY (Bursa) — Efendim Maliye Encümeni daha doğrusu Muvazenei Maliye Encümeni bizim intihap kerdemizdir. Binaenaleyh en ziyade bizim amalimizi ve milletin nefini nazarı itibara alarak ifayi vazife etmesi lazımgelir. Halbuki biz bunun aksini görüyoruz.

FUAT BEY (Çorum) — Şahsiyat karışıyor...

OPERATÖR EMİN BEY (Devamla) — Sözümlü kesmeyiniz, Fuat Bey. Buraya çıkar, siz de söylersiniz. Şimdiden kuşkulanmayınız. (Gürültüler)... Geçenlerde matbuat bütçesi müzakere edilirken Muvazenei Maliye Encümeninin mazbata muharriri fazla gayret göstereyim derken mezkûr bütçeyi baltaladı, matbuat işlerini tehir etti.

FUAT BEY (Çorum) — Ne hakkın var burada Mazbata Muharririne söz söylemeye?

OPERATÖR EMİN BEY (Devamla) — Çıkar burada söylersiniz... (Gürültüler)

REİS — Emin Bey, Encümenler nokta nazarında sebat edebilirler. Hakem Heyeti Celilenizdir.

OPERATÖR EMİN BEY (Devamla) — Encümenler bizim mevcudiyetimizle istihza edemezler... (Gürültüler) (Devam, devam sesleri)

MEHMET ŞÜKRÜ BEY (Karahisarısahip) — Efendim; şahsiyattan bahsetmeyiniz.

OPERATÖR EMİN BEY (Devamla) — Hayır, şahsiyat yok efendim. Geçenlerde avans olarak umumi bütçe geldi. Kırk milyon, elli milyon lira mı istiyordu. Encümen bol keseden on milyon fazla verdi. Matlubat matbuat bütçesinde otuz beş bin lira istenirken Encümeni on bin de cebinden koyarak kırk beş bin liraya çıkardı. Zannedirim ki Muvazenei Maliye Encümeninin böyle yapmaması lazımgelirdi. (Bravo sadaları) Her ne halse şu mukaddemeyi arz

ettikten sonra Bedeli Nakdi Kanununu müzakere ettiğimiz zaman, leh ve aleyhte bir çok sözler söylendi. Muvazenei Maliye Encümeni Reisi Ferid Beyin elli yedinci içtımın beş yüz otuz üçüncü sayfasındaki ifadesini okuyacağız :

«Efendim bu kanunu Hükümet teklif etti ve alelusul Muvazenei Maliye Encümenine geldi ve orada yalnız bir ciheti maliyesi tespit olundu. Esasen encümen, sırf arz ettiğim veçhile, ciheti maliyesi noktai nazarından muamelesini yürüterek Heyeti aliyyenize bu kanunu teklif ediyor. (Yani muamele sarrafiye yapıldı sesleri) Şayet heyeti aliyyeniz bu kanunu reddederse encümen ısrar etmeyecektir» diyor. Sonra Fuad Bey «Encümen; heyeti umumiyesi hakkında. Heyeti vekilenin teklifini ve evvelce kanunu müzakere eden Kavanini Maliye Encümeninin tekliflerini esas itibarıyla kabul ettikten sonra ciheti maliyesini tespit etti. Bu kanunu yaptı ve bu noktai nazardan kanunun lehinde idarei kelam eden Ali Şükrü Beyin müttalaatına encümen de iştirak ediyor.» diyor. Demek ki Fuad Beyin o beyanatıyla; Encümen reisi ve Mazbata muharriri arasında bir muhalefeti efkâr göze çarptı... En son Fuad Beyin ifadesi diyor ki: «Arkadaşlar, şimdi bakın bir şey arz edeceğim. Maddelerin müzakeresinde Heyeti umumiyeye birinci maddeyi kabul etmemekle, bedeli nakdi ahzı hususunun âdemi kabulüne rey verdi. Bu kanunun ruhu birinci madde idi. Şimdi arz edeyim; Encümen namına söylüyorum. Kanunun ruhu olan birinci madde reddolduktan sonra artık diğer maddelerin müzakeresine mahal olup olmadığını Heyeti aliyyeniz takdir eder. Ancak yine Heyeti aliyyenizin ihtisasına nazaran... Burada Haşim Bey Çorum, çevirme hareketi demiş... Fuad Bey yine devamla; «Heyeti aliyyenizden bir kısım rüfeka gayri müslimlerden bedeli nakdi ahzı hususuna taraftar olduklarını şu maddenin reddi esnasında ihtisasttiler. Diyor.

REİS — Emin Bey zabıt, âzayı kıramın hepsinde mevcuttur. Bu müzakeratı Meclisi âli tamamen biliyor. Kanunun lehinde veya aleyhindeki noktai nazarınızı izah ediniz, zaptı okumaym.

OPERATÖR EMİN BEY (Devamla) — Bu kadar takyit ediyorsunuz madem ben de itaat edeceğim... Hulâsa arz edeyim efendim, Fuad Bey diyor ki; siz bu kanunu reddettiniz. Yalnız gayri müslimler hakkında nazarı itibara alınmak üzere bize veriniz diyor. Şimdi ise tekrar yaptıkları teklif yine büsbütün başka. Tekrar, yine müslimleri ithal ediyorlar. Rica ederim, Heyeti umumiyede reddoldunmuş bir

kanun nası olunda tekrar bizim huzurumuza gelebilir? Bu, bizim mevcudiyetimizle istihza değil midir?... Farzedelim bu kanunu bu şekilde kabul ettik. Bu ne demektir efendiler? Yani bendeniz Hükümet erkânından olsam Muvazenei Maliye Encümeninin bu noktada bir çevirme hareketi yapmak istediğine hükmederim. Çünkü bu kanunu kabul etmek demek, vasi bir seferberlik ilân etmek demektir. Yani üç beş kuruş bedeli nakdi alabilmek için gayet vasi bir seferberlik ilân edilecek, doksan veya seksen beşten itibaren lüzumsuz bir seferberlik ilân edilmiş olacak. Adeta, Hükümete, zavallı ahaliyi dofandırım demek (doğru sesleri) halbuki bize ne elli bin, kırk bin asker lâzım... Üç sınıf, beş sınıf silâh altına alıp ötekilerini bırakırız. Gayri müslimler hakkındaki noktai nazarı da arz edeyim : Müdafaai Milliye Encümeni bunlardan bedeli nakdi ahzını teklif ediyor. Bendeniz bu noktaya iştirak edemem. Kendi noktai nazarıma göre; mademki ben Türk ve Müslümanım, süngü tüfenk ve top karşısında ölüyorum. Hiç olmazsa Ankara, Sivas, Muş yollarında biraz yol yaparak soğuktan aşıktan birazda onlar ölsün.

MUSTAFA BEY (Karahisarî Şarkî) — Saffı harpte niçin bulunmasınlar?

OPERATÖR EMİN BEY (Devamla) — Saffı harpte olamaz onlar. Bedeli nakdi ahzı; yine eskidenberi devam edegelen aristokrasiyi idame ettirmekten başka bir şey değildir. Halbuki Müdafaai vatan en aristokrat memleketlerde bile...

ŞEVKİ BEY (İçel) — Ne demek o Aristokrazi?

OPERATÖR EMİN BEY (Devamla) — Onu artık hepimiz biliriz. Yani zadedân sınıflarının imtiyazatı demektir. Zadedân sınıflarının icrayı hüküm ettiği yerlerde bile askerlikten istisna yoktur efendim. Bilirsiniz ki Almanya'da zadedân sınıfının büyük, imtiyazları varken, onlar dahi askerlikten müstesna değildirler... Nitekim Kayser Vilhelm'in bir oğlunun tayyareden sukut ederek vefat ettiğini, sonra baron bilmem nenin yüz bu kadar tayyare düşürdüğünü unutmaymız. Hep bunlar zadedândan adamlardır. Sonra Avusturya - Macaristan nazırlarından Kont (Brohtold) otomobil şoförü vazifesiyile orduya dahil olmuştu. Seferberlik ilânından sonra, istifâ ederek ve bir şoför olarak orduya iştirak etmişti. Demekki müdafaai milliye meselesinde hiç kimsenin istisnası caiz değildir.

HASAN BASRİ BEY (Karesi) — Venizelos'un oğlunun ölmesi gibi...

OPERATÖR EMİN BEY (Devamla) — Eğer biz bu Bedeli Nakdi Kanununu kabul edecek olursak, velev ki kısmen, şöyle Müşûmanlara teşmil edecek olursak, arz ettiğim gibi, pek ziyade sui tesir yapacaktır. Ezümlle size bir misal arz edeceğim : Konya'da bu vakayiden evvel bedeli nakdi almağa başlamışlardı. Ayda yüz lira, iki yüz lira bedeli şahsi alıyorlardı ve bu hal fevkalâde sui tesir yapmıştı. Bunu salâhiyettar olan bir zat - Konya vilâyeti yaveri - geldi, söylüyor. Onun ifadesine affen arz ediyorum. Bedeli şahsi alındığı zaman ahali arasında fevkalâde sui tesir hâsil olmuş. Bunun için eskiden verdiğimiz kararı muhafaza etmek - ve zaten işin doğrusu da buradadır - bu kararda ısrar etmenizi rica ediyorum. Hatîâ kabul buyurulursa kanunun biñâ müzakere reddini teklif ediyorum ve bu yolda bir de ta'kir takdîm ediyorum.

VEHBİ EFENDİ (Konya) — Efendim askeri toplamaktan ziyade askeri beslememiz lâzım ve şu zamanda paraya da ihtiyâç çok; bununla beraber bedel vermeye muktedir olan zenginlerin memleketimizde kimler olduğu ve kaç senede yetiştiği ve ne gibi ihtiyaca dayandıkları ve milletîm âdeta tuz torbası oldukları da malûm, bunu Hükümet de inkâr edemez.

HACI ŞÜKRÜ BEY (Diyarbakır) — Tuz torbası değil, Altın torbası.

VEHBİ EFENDİ (Devamla) — Evet tuz torbasıdır ve öyledir. Bununla beraber efendiler, zenginler bedel vermediklerinde acaba o bedel verecek zenginlerden ekserisinin cepheye gideceğini mi zannediyoruz? Eğer bunu böyle zannediyorsanız pek ziyade aldaniyorsunuz... Rica ederim efendim, pek ziyade aldaniyorsunuz.

DR. MAZHAR BEY (Aydın) — Bu hususta Hükümet zayıf mı?

VEHBİ EFENDİ (Devamla) — Rica ederim efendim, söz karıştırmaya, buraya gelir söylersen. Hükümete zayıf diyen yok. Fakat bildiğimizi de inkâr etmeyelim Beyefendi. Bu bedel verecek zenginler yine gitmeyecektir. Fakat paraların kimlerin cebinde kalacağınsı da düşünün. (Bir ses — Ne olacağı tecarübü adidesiyle sabit) Efendim meratip pek çoktur. Başçavuştan, jandarma neferinden başlıyor.

SÜLEYMAN SIRRI BEY (Yozgad) — Köy muhtarını da unuttu.

VEHBİ EFENDİ (Konya) (Devamla) — Haydi köy muhtarını da al... Nefer, jandarma çavuşu, jandarma yüzbaşısı, polis komiseri, mülâzımı, tabip-

ler ve daha büyüğüne kadar git, vehelümme cerra.

OPERATÖR EMİN BEY (Bursa) — Bunları idam ederiz.

VEHBİ EFENDİ (Devamla) — Rica ederim, edemiyoruz; aldatmayalım kendimizi... Bedel alacak olursak, hiç olmazsa paralar Hükümetin sandığına girecek, milletîm masrafına sarfolacak... Bedel olmayacak olursak, o paralar yine gidecek. Fakat boşa gidecek ve o da askere gitmeyecek.

Ondan sonra efendiler, bedel alınmadığında, o paralar gittiği yere gittiğinde, o adam hem parasını verecek, hem rahat rahat gezemeyecek... (Doğru, doğru sesleri) İşine bakamayacak efendim. Eğer usul dairesinde, meşru olarak bedel alacak olursak, o adam rahat rahat gezecek, hem kendi işine bakacak ve hem de belki sağında solunda hısumundan, akrabasından askere gidenlerin işini görecektir. Bununla beraber efendiler, bedel verecek zenginlerden ekserisini cepheye gönderdiğimizde biñakkın işe yarar mı? (Bazı sesler : Yarar...) Yaramaz, katiyen yaramaz, işe yaramaz efendiler, kendimizi aldatmayalım, beyhude yorummayalım, yün yatak içinde yatanlarla reñberlik edenler bir deñildir efendiler. Zenginler oraya gittiğinde bir mülâzım veya bir çavuşun maiyetine girecek, onu besleyecek ve yine rahat yatacaktır. (Alkışlar).

OPERATÖR EMİN BEY (Bursa) — Gitsin orada yatsın (Gürültüler). (Devam sesleri).

VEHBİ EFENDİ (Devamla) — Efendim, bu doğru değildir. Bu suretle zenginler hem işinden kalacak, hem de cephede işe yaramayacaktır. Bununla beraber efendiler, birinci maddede, anasırı gayri müslîmeden bedel alınacak da anasırı istâmîyeden bedel alınmayacak demek kadar mantıksızlık olamaz.

OPERATÖR EMİN BEY (Bursa) — Yanlış anlaşılıyor.

VEHBİ EFENDİ (Emin Beye hitaben) — Sen söylerken ben hiç söylemedim. Ben senin sözlerine nasıl hürmet ettiysem sizin de bilmukabele niyet etmeniz icabeder fikrindeyim.

OPERATÖR EMİN BEY (Bursa) — Zatâhînizi ze karşı hürmetin fevkalâdedir; fakat...

VEHBİ EFENDİ (Konya) — Öyle ise müsaade ediniz sözlüme devam edeyim.

MUSTAFA BEY (Karahisarı Şarki) — Efendim söz kesmemeli, nizamnamei dahiliyi tatbik etmeli,

VEHBİ EFENDİ (Konya) (Devamla) — Efendiler Yemen'e giden bizdik, onlar dolaplarına katiyen sakat getirmediler, servet sahibi oldular. Rumeli'ye

giden bizdik, onlar katiben dokaplarına hâlel getirmeyerek servet sahibi oldular. Biz askere gidiyoruz, geliyoruz, iki öküz, bir inek peyda ediyoruz, yine haydi askere... Öküzü, ineği satıp paramın yarısını çocuklara bırakıyor, yarısını da yanımıza harçlık alıyoruz. Ya gidip geliyor ya kalıyoruz. Geri geliyorsak hizmetçi, hizmetkâr oluyoruz. Fakat onlar ağa olarak, sabit olarak kalıyorlar. Bunu halen biliyoruz. Biz halen bedel vermeyişim de onlar yine burada kalacaklar mı? Emin Bey buyurdular ki : Efendim biz bedeli terviç edince uzun boylu seferberlik ilân lâzım gelir, onun için Hükûmete vasi bir salâhiyet vermek icabeder. Hayır efendiler, bedel almakla uzun boylu seferberlik ilân etmek lâzım gelmez. (Yetişmezse sesleri) daha aşağı had nisabına kadar ineriz. Yetiştigi kadar talebederiz. Fakat biliriz ki umumî seferberliğin ne gibi tahafatı olduğunu ve ne hanımanlar söndürdüğünü ve hiç bir işe yaramadığını, amele taburlarının boşu boşuna mahvoldüğünü gözlerimiz görüyordu, kulaklarımız işliyordu. Bu hakikati hepimiz biliyoruz.

Bugün yine umumî bir seferberlik ilân edecek olursak asker yine yalnız boş boşuna ölecektir. Askeri lüzumu kadar alalım, besleyebileceğimiz kadar, teslim edebileceğimiz kadar alalım. Teslim etmeyeceğimiz askeri boşu boşuna öldürmeyelim. Bununla beraber deniliyor ki efendiler, bedel almak sui tesir hâsil eder. Hayır, hüsnü tesir hâsil eder. Bu milletin gözü alışıktır. Zengin olan bedeli fazlasıyla verir. Zengin fazla bedel verince fukaranın bir diyeceği kalmaz efendiler. Ne yapalım o zengin olduğu için kaldı, benim de param olsaydı verir, kahrıldım, fakat olmayınca giderim der. Bu, böyledir ve bunu böyle bilmelidir.

Bugün bedel kanunu yapılırsa yüzde yüz hüsnü tesir yapacaktır. Askerin firar etmemesine medar olacaktır. O zengin işini görüyor, bedava kalıyor, onun için öteki herif de kaçıyor, fakat Hükûmet resmen bedel alıp terhis ettikten sonra ötekinin diyeceği kalmaz efendiler.

Emin Bey diyor ki; bedel alınca fukara olanlar da öküzünü, merkebini satacak, bedel vermeye kalkacaktır. Ben derim ki; isterse fukara da öküzünü, merkebini satсын, fakat kalacak kalsın fikrindeyim. Gidecekler gider, Asker çoktur. Fakat besleyelim, besleyebileceğimiz kadar alalım. Bununla beraber şimdi bu söze cevap olarak; Fukara olan adam merkebini, öküzünü satıp bedel vermeye kalkıyor da acaba gittiği zamanda da merkebi öküzü kalıyor mu? Yine satacak; ya-

rısını kesesine koyacak, yarısını da çoluğuna, çocuğuna bırakacak. Onun çift çubuğu düzgün kalacak mı zannediyoruz? Rica ederim, bunu terviç etmek, memleket hakkında enfa'dır, köylerde, kasabalarda gezdiğimiz yerlerde, gördüğümüz, konuştuğumuz ahâlinin hakiki mizacı, arzuları bu merkezdedir. Hattâ Konya'dan geldiğimde bir çok akli eren kimseler; asker olup da askerlikten kurtulacak kimseler değil, amanın bedel kanununu yapınız diyorlardı. Bu yapılırsa pek çok hüsnü tesiri olacaktır diyorlar, rica da bulunuyorlardı. Siz bilirsiniz efendiler.

VEHBİ BEY (Karesi) — Efendim, bendeniz, memleket bu kadar felâket geçirdikten, bu kadar mühtfik anlarda bulunduktan sonra da hâlâ Mecliste bedeli nakdî alınsın mı, alınmasın mı müzakeresine hayret ediyorum. Memlekette kan vergisi alınmak lâzımgeldiği bir zamanda, fakrı zaruret eshabına; siz gidin, serhadde ölü'n, ağniyaya da; siz paranız dolayısıyla gidin, kışın sobanızın başında rahat oturunuz demeği hiç bir vicdanın kabul edeceğini zannetmem. Akıl böyle emrettiği gibi efendiler; zamanı resaletten bu ana kadar hiç bir zaman da zenginler para ile kurulmuş değildir. Eshabı güzinin meziyetleri, bugün isimlerini mâbedderimize yazdığımız ve hürmetler ile yadettiğimiz zevatın büyüklükleri; ancak bu dinin, bu vatanın bu, milletinin kurtulması için, kendi servetleriyle beraber vücutlarını da siper etmelerinden ileri gelmiştir. (Alkışlar).

VEHBİ EFENDİ (Konya) — Bir şey söyleyeceğim. Müsaade buyrulur mu? Vehbi Bey bugün bedel verecek olan zenginleri Hazreti Ömer mertebesinde mi görüyorsunuz? Nasıl oluyor? (Alkışlar).

VEHBİ BEY (Karesi) — Ben anlamadım. (Gürültüler). Efendim, bendeniz şimdiye kadar Mecliste bir defa elimi kaldırdım. Ne zaman bu memleket kurtulursa, istiklâlini kurtarırsa o zaman elimi patlayıncaya kadar vuracağım. Fakat ufak tefek her şey için Meclisin pek kıymetli olan alkışını pek nabemevsim görüyorum ve israf edilmesini bilhas-sa rica ediyorum. Efendim Hoca Efendinin dediklerini anlamadım. Nasıl Mehmet dayıyı Hazreti Ömer derecesinde addederek gönderiyorsak zengin Hasan Beyi de öyle göndeririz.

MUSTAFA BEY (Tokat) — Gitmiyor, gitmiyor, şubede kalıyor.

VEHBİ BEY (Karesi) — Şimdi kimlerin cebleri dolacak deniyor. Bendeniz buna da akıl erdiremiyorum. Memlekette böyle bir inkılabı deruhde eden Meclis ve sonra istiklâl mahkemeleri teşkil eden bir

Meclis, her memlekette asgari beş mebusu olan bir sancağın mebusları da bu fenalığı görmezse ve buna iştirâk ederse, buna diyeceğim yoktur. Fakat eğer mebuslar böyle şimdi zenginleri göze batacak kadar, hattâ serhaddeki her neferin bile ayrı, ayrı bildiği bir şeyi burada kendileri görmeyecek ve takip edemeyecek olursa, bu memleketin felâh ümidi zaten kalmaz. Zengin olanlar orada bulunurlarsa iş görmezmiş. Her hakde silâh atmak şart değildir efendiler. Biz bunu on dört ay büttecribe yaptık. Serhaddeki nefer, memleketteki ağasını yanında görmezse gönül sıcaklığıyla harp yapmaz. Gidin bir defa da serhaddeki neferleri görün, dinleyin, artık köylü, fıkara, seferberlikten olduğu gibi, hududda ölmekten usamıştır. O da istiyor ki, şimdiye kadar yalnız para kazanan zenginler de beraberce yanı başında bulunsunlar. İster ölsün, ister ölmesin, ister silâh atsın, ister atmasın, hizmetçiliğe tenezzül eder de kendisi orada bulunmayacak olursa ona diyecek yoktur. İzzeti nefisini bilmiyorsa o da şeref değildir. Silâh atmaktan ziyade hizmet etmeyi arzu ediyor demektir. Efendiler orada hizmet neferliğinde bulunsunsa bile o da faydadır. Çünkü bu sayede o vazifede diğer bir silâh endaz bulunmayacak mıydı? Binaenaleyh asıl silâhı atacak nefer hududda bulunur, bu da onun yerinde bulunur ve diğerinin hizmetini ifa eder. Bu suretle ikinci bir istifade edilmiş olur. Sonra efendiler, seferberliği daha aşağıya indirebiliriz diyorlar. Maalesef geçen sene 1335 Haziranının yirmi sekizinci günü umumî seferberliği livamızda ilân ettiğimiz de köylere adam çıkardığımız zaman 309, 308 tevellütülerden adam aradık, iptida onlara müracaat ettik, Çünkü (315) e kadar sahibi esnan zaten silâh altında kiler. En büyük, yüz elli, yüz altmış hanelik bir köyde beş tane 309 tevellütü adam bulabildik. Binaenaleyh böyle daha aşağı inelim de bulunabilenleri alalım demek, fıkara kısmının daha ziyade serhadde gitmesini ve kalacak ailelerin de daha ziyade sefaletini irtaç etmek demektir. Fakat zengin ailelerden olursa onun geri kalacak ailesi muhtacı muavenet olmayacaktır.

VEHBİ EFENDİ (Konya) — Bütün, bütün vesait kalacaktır. O vakit.

VEHBİ BEY (Karesi) — Bendeniz gayri müslümlerden de bedel alınması taraftarı değilim efendim. Bu yolda Maliye Vekili Beyefendi ne tahmin ediyorlar? Bilmiyorum. Haydi âzami bir milyon lira alsınlar. Biz bunu bütçede tasarruf etmekte de elde ederiz. Onlar da ordunun cephenin gerisinde si-

lâh altına alınır ve bizim efrattan kalacak kısımlar ileriye gider ve onlar da bu hizmeti yaparlar ve fevkalâde işe yararlar. Memleket de muvazenei iktisadiyesini muhafaza için ileriye gider ve onların da silâh altına alınması lâzımdır. Yalnız kürsüden inmeden evvel Emin Bey biraderimizden rica edeceğim Muvazenei Maliye Encümenini tenkit ederken heyeti umumiyesini kastettiler. Belki bu tenkit de hakları vardır. Encümen her hangi bir noktai nazardan ısrar edebilir. O nizamname ile müsarrahtır. Fakat o encümenin bir uzvu olmak üzere bendeniz aleyhinde bulunuyorum ve ihtimal diğer bahsettikleri meselenin de aleyhinde bulunacağım. Onun için ekseriyeti hakkında deselerdi daha muvafık olurdu. Bendeniz diyorum ki, bunu müzakere etmek vaziyetimizle, serhaddeki efradın kuvvei maneviyesiyle katıyen mütenasip değildir. Bunu olduğu gibi reddetmelidir.

MAZHAR MÜFİT BEY (Hâkkâri) — Efendim, mazbata muharririyim, bir kaç söz söylemek istiyorum.

REİS — Fakat isimler tasnif edildi, sıra bozulmasın.

MAZHAR MÜFİT BEY (Hâkkâri) — Demek mazbata muharriri söylemeyecek. Yeni bir nizam varmış, pekâlâ bendeniz söylemeyeceğim.

TEVFİK EFENDİ (Kangırı) — Bedeli nakdi kanununun ilk müzakeresinde bendeniz aleyhinde idim. Ne vakit ki, dairei intihabiyemi kısa bir doluştım, meobur oldum bugün bedeli nakdinin lehinde söz söylemeye.

MUSTAFA EFENDİ (Ankara) — Temas etmişsin.

TEVFİK EFENDİ (Devamla) — Zannediyorum ki, bugün bedeli nakdinin müzakeresi, yalnız Bedeli nakdi kanunu müzakeresi değildir, müsavat ve ademi müsavat müzakeresidir. Aleyhinde bulunan zevat; herkes hizmeti vataniyede müsavi olsun, herkes bilfiil harp muvacesesinde bulunsun, hattâ zenginler, vatandan istifadesi derecesinde vatana fedakârlıkta bulunsun diyorlar. Efendiler; hepimizin arzu ettiğimiz, müsavata umumiyedir. O da inşallah memleketimizde yakın bir zamanda tecelli eder. Mamefih o hayati birden bire tecelli ettirmek pek müşkül olduğu için tedrici işe girişmek daha muvafıktır zannedirim.

NEBİL EFENDİ (Karahisarı Sahip) — Fıkaranın sayesinde.

TEVFIK EFENDİ (Devamla) — Evet fıkaranın sayesinde ve zenginlerin himmetiyle, efendiler, şu sandalyalarda oturanların içinde hiç bir fakir yoktur zannedirim, hepsi ağınyadandır. İşte memleket de münevverlerini o peygüle itina içinde yetiştiriyor. İhtiyacı fakriye içinde hiç bir şey yetişmez. Ağınya içinde her şey yetişir. Temenni ederim ki vatanın efradı, bütün hepsi ağınya olsun. O vakit getirinceye kadar ağınyamız, fıkramız hepsi mütesaviyülakdâm olsun. Zenginî de muhafaza edelim, fukarayı da muhafaza edelim. Hizmeti muvazzafa erbabının gayrinden bedeli nakdiyi kabul edersek zannedirim fenalık etmiş olmayız bu memlekete.

OPERATÖR EMİN BEY (Bursa) — Neden?

TEVFIK EFENDİ (Devamla) — Çünkü hizmeti muvazzafa erbabının gayrisinden bedeli nakdiyi kabul edersek, esasen o sınıflardan efrad azalmıştır ve o az miktarda kalanlar da binnisbe ağınyadır. Onları alırsak, o senelere ait hiç bir fal uzuv bulunmayacaktır. Hizmeti muvazzafa erbabını da alırsak, memleketin bütün teşebbüsünü, fiiliyatını muattal bırakacağız. Her halde hizmeti muvazzafa erbabının gayrinden bedeli nakdi ahzinin kabulünü teklif ederim.

MAZHAR MÜFİT BEY (Hakkâri) — Efendim, müsaade buyurun. Usulî müzakere hakkında bir söz söyleyeceğim (kürsüye, kürsüye sadaları). Elimizdeki nizamnamei Dahilinin 17 nci sayfasında 48 nci maddenin fıkrâi ahresi var. Orada diyorki: Nazırlar ve tevkil ettikleri rüesayi memurin ve encümen namına mazbata muharrirleriyle encümen reisleri kayit ve talep sırasıyla mukayyet olmayıp her zaman söz alabilirler. Halbuki Mecliste daima bunun aksi oluyor... Bendeniz demin söz istedim, çünkü encümende biz kanunu reddedyorduk. Vehbi Efendi Hazretleri çıktılar, encümenin fikrini baltayacak ifadatta bulundular. Bendeniz cevap vermeye ve fikirlerindeki o parlaklığı izaleye meoburdum. O esnada söz vermediniz, o geçti. Sonra bazı rüfeka vazgeçiyor. Rica ederim, neden vazgeçeyim?...

REİS — Efendim, kanunu müzakerenize arz ettiğim zaman encümenlerin mazbata muharrirleri söz söylesinler, izah buyursunlar dedim ve sonra kanunun lehinde, aleyhinde söz söyleyecek olanları tefrik ettim. Ondan sonra Vehbi Efendi Hazretleri söyledi. Vehbi Efendi lehinde söyledikten sonra aleyhinde söylenmedi. Bir de aleyhinde söylensin, çünkü encümenin mazbatası zaten malûm, kanunu reddediyor ve son sözü reddi mutazammındır ve siz de cevap veriniz dedim.

MAZHAR MÜFİT BEY (Hakkâri) — Nizamnamede bu yoktur.

REİS — Nizamnamede bu yoktur demedin ve te-cavüz etmiş olmadım. Fakat hakikati tağyir etmeyiniz rica ederim. İlk teklifimde, mazbata muharriri söyle-sin demiştim.

MAZHAR MÜFİT BEY (Hakkâri) — Reis Beyefendi; hakikati tağyir ettiniz diyorsunuz. Bir kere bunu reddederim. Çünkü hakikati tağyir etmek demek, bana yalancılık istinat etmek demektir. Hakikati tağyir eden denilenlerden değilim, öyle bir mebus da bu Mecliste bulunmaz. Hakikati tağyir eden bir mebusa nasıl söz söyletiyorsunuz? (Devam sadaları) Hakikati tağyir eden bir mebusun burada sözü yoktur. Hakikati tağyir etmem ben...

HASAN BASRİ BEY (Karesi) — Malumû âliniz cephelerden vukubulan firarın umumi ve hususi bir çok müsebbipleri var. Bunlar geçenlerde izah edildiği için bendeniz tekrar, uzun uzadıya izah etmek istemiyorum. Yalnız hususi sebeplerden biri de, zenginlerin bir takım müstesniyata mazhar olmalarıdır. Bunu rüfekayı muhteremeden bir çokları da bu kürsüde izah ettiler. Şimdiye kadar Osmanlı tarihinde görülen muvaffakiyetsizliklerin en büyük ve mühim avamîlinden birini de müsavatsızlık teşkil ediyor.

Zenginler birer birer kurtulsun, fukara ise yerlerde sürünsünler ve zenginler buna karşı lâkayit kalsın. Bu, doğru değildir. Biz istiyoruz ki; vatan ile alâ-kadar yalnız fakir değil, fakat zenginler de alâkadar olsun. Para ihtiyacından bahsediliyor. Efendiler; Hoca Vehbi Efendi hazretlerinin de malumû faziletleri olduğu veçhile Cenabı Hak buyuruyor ki «Malınızla, nefsinizle hak uğrunda muharebe ediniz». Ya nefsinizle veya malınızla muharebe ediniz demiyor. Her ikisini de vavî âtufa ile cemediyor. Hem binnefs muharebeye sevk etmek ve hem de paralarını almak suretiyle hizmeti vataniyelerine davet ediyor. (Alkışlar).

VEHBİ EFENDİ (Konya) — Hem malını hem de canını al, ortadan kaldırıverelim.

HASAN BASRİ BEY (Karesi) — Efendiler, Adil ve hakkaniyete riayet etmek şartıyla zenginlerden müdafaa-i vatan için ayrıca para alalım ve bu, gayri meşru değildir. Vehbi Efendi Hazretleri, efradı milletin hiç bir zaman Hazreti Ömerler gibi olamayacağını ifade buyurdular. Yine zatı faziletlerinin malumdur ki : Hadisi şerif olmak üzere «Ashabım yıldızlar gibidir, bunlara iktida ettükçe iktida edersiniz» buyurulmuştur. Eğer biz Hazreti Ömer derecesinde olamazsak hiç olmazsa eserine iktidaya mecburuz.

MUSTAFA SABRİ EFENDİ (Siirt) — O hadis mevzudur.

HASAN BASRİ BEY (Devamla) — Hadisin mevzu olup olmadığını isterseniz Meclisin haricinde ayrıca münakaşa ve müzakere ederiz. (Doğrudur sadaları).

MUSTAFA BEY (Gümüşane) — Medreseye...

HASAN BASRİ BEY (Devamla) — Ben bilmediğim şey hakkında katiben söz söyleyemem ve söylemiş değilim. Efendiler; meydanda çiğnenen zavallı vatamız var. Bu vatani kurtarmak bütün gayelerimizin esasını, ruhunu teşkil ediyor. Fakir, zengin, genç, ihtiyar hatta erkek, kadın bu işi, bu meseleyi biran evvel halledelim ve vatani kurtaralım. Ondan sonra ne istersek yapalım.

Zenginler de kadir olabiliyorlar ihtikârlarına tekrar başlasınlar. Memlekette kalan ağniyanın, yani katillerin asker ailelerine bakacaklarını ve bunlara, katillere, yani memlekette kalanlara ihtiyaç bulunduğunu ifade buyurdular, vakta memlekette limazeretin kalanlar için asker ailelerine bakmak bir farizedir ve iyi bir iştir. Fakat rica ederim efendiler, fukara ailelerini kemali sefalet ve perişanıyla sürünürken zenginler, şimdiye kadar kendi menfaatlerine mi bakmış, yoksa fukaraya mı? Biz tecrübe ettiğimiz bu zenginlerden mi muavenet bekleyeceğiz? Bendeniz de milletin iktisabı servet etmesine, zengin olmasına öteden beri taraftarım, zenginlik elbette gayri meşru bir şey değildir, fakat hakiki zenginlik olmak şartıyla.. Yoksa bir taraftan vatan çiğnenirken, diğer taraftan hâlâ para kuvvetiyle askerlikten, vazifei vataniyeden kurtulmağa çalışmak, zenginlik değildir.

Efendiler fakru hamiyet de hamiyetsizliktir. Vehbi Efendi Hazretleri şüphe yok ki beyanatlarında hüsnü maksada istinat ve iptina ettiler. Böyle iyi olacak zanmiyle burada ifadatta bulundular. Halbuki biz bilfiil tecrübe ettik, zenginlerden bedeli nakdi almanın bizim mağlubiyet ve hezimetimiz demek olduğunu bir çok acı tecrübelerle anladık, öğrendik. Rica ederim, bugün Yunan Konya taraflarına geldikten sonradır ki bu havali şöyle, böyle asker vermeğe başlamıştı. Bizim liva şimdiye kadar, evvelce de arz ettiğim veçhile, 95 den 316 ya kadar bütün nüfusu islamiyesini askere verdikten başka (1) milyon liradan fazla da ianei nakdiye vermiştir. Biz ezilirken acaba bu havali nerede idi? Hâlâ da bu ahaliden para alınmakla vazifei vataniye yapıldığı zannediliyor. Vatan müstektir.

Hacı Tevfik Efendi Hazretlerinin, evvelce kemali saffeti kalple, kemali nezhetle bedeli nakdinin aley-

hinde bulunmalarına rağmen, bugün kanaati tebdil ile lehine doğru idarei kelâm etmeleri hakikaten beni hayretler içinde bıraktı. Zannedirim ki efendi hazretleri yalnız zenginlerle temas etmişler. Cepheledeki haleli ruhiyeyi inceden inceye tetkik buyurmamışlar, bu gün fukara; zengin binnefs cephelere gitmedikçe artık harp etmeyecektir ve etmiyor.

HACI TEVFİK EFENDİ (Kângırı) — Müsaade buyurursanız bir cevap vereceğim. Bendeniz cepheye gittim.

HASAN BASRİ BEY (Devamla) — Evet hoca Tevfik Efendi cepheye gitmiştir. Fakat bu gitmek hiç bir vakit efendiler insan için müfid olamaz. Bir kere gitmekle, iki kere gitmekle bu netice elde edilmez. Hulasa; bugün öntümüzdeki vazife; zengin, fakir, ihtiyar, genç hattâ zükür ve inas bütün efradı müslimeye farzı ayındır, farzı kifaye kalmamıştır. Cihad farzı ayın olmuştur. Binaenaleyh, eğer biz bu vatani kurtarmak istiyorsak öyle para ile değil, kanımızı akıtmakla kurtarmağa çalışmalıyız. Efendiler bu hamiyet, bu kan gösterilmedikçe bu vatanın kurtarılması imkânı yoktur. İki paralık Yunanlılar burnumuzun ucuna kadar geldiler ve maattessüf biz hâlâ bedeli nakdiyi kabul edelim diye burada beyanatta bulunuyoruz.

DURSUN BEY (Çorum) — Arkadaşlar, gerek askerlik olsun, gerek bedeli nakdi alınması olsun bunlar maksat ve gaye değildir. Maksat ve gaye; kuvayı mevcudemizi iyi tanzim ederek ve bir intizam altına alarak düşmana müdafaa ve düşmanı memleketimizden taretmektir. Yoksa servet hakkındaki müzakerata Meclisin sahne olmasına bendeniz hayret ediyorum. Memlekette ne bir muayyen, sabit bir zenginler sınıfı vardır, ne de sabit bir fakirler sınıfı vardır. Bu, daima mütebeddildir, aşağı gider, yukarı gider. Bunları hakkı tamamı, hududu katiyesi yoktur. Böyle memleketin mesakiki muhtelifesi arasına nifak ve şikak bırakmak doğru bir hareket değildir.

HASAN BASRİ BEY (Karesi) — Nifaktan bahsetmek nifaktır. (Devam devam sesleri).

DURSUN BEY (Devamla) — Neticesi itibariyle bu oluyor. Binaenaleyh, biz Hükümetten ziyade Hükümet taraftarıyız. Hükümet bize bir kanun telif etti, orada muvazzaftan da, ihtiyattan da bedeli nakdi alınacağını beyan etti. Yani askere olduğu kadar paraya da ihtiyaç olduğu bildirildi. Binaenaleyh, biz paramızla, kuvvei askeriyemizle bu ikisi arasında tevaüzün temin edipte düşmanı şu memleketten defetmek çaresine bakalım. Biz bedeli nakdi almayacağız, asker alacağız. Acaba bu sınıflardan ne kadar asker

toplanacak, bize ne kadar kuvvet lâzımdır? Bunu biliyor muyuz. Zannedersen burası Erkânı Harbiye dairesi değildir.

NEBBİL EFENDİ (Karahisarı Sahip) — Felâket takarrüp ederse o vakit iş anlaşılır.

DURSUN BEY (Devamla) — Müsaade buyurun; sonra bizim yapabileceğimiz iş, evveleminde şarktan garba, garptan şarka memleketimize müstevli olan bu dahiyeyi, silah kuvvetiyle, ne miktar askerle defedebileceğimizi, nasıl mukabele edebileceğimizi Hükümet bize bildiysin ve bunu hangi sınıflardan toplayacak? Onu anlamaklığımız lâzımgelir.

HACI ŞÜKRÜ BEY (Diyarbakir) — Onu ne yapacaksın?

DURSUN BEY (Devamla) — Bu miktar taayyün etsin, bu miktarın hüsnü iâsesi, iksası neye mütevakıf ise onu da temin edelim. Daha fazla sınıflar varsa bedeli nakdi de alalım. Sonra hiç muinsiz efrat var, babasını, kardeşini, akrabasını kaybetmiş, kendi de gidiyor. Onların ocağı kapanıyor, onların da bir kısmını bırakalım. Bu mesele sade zenginlik meselesi değildir efendim. Ben de bilâistisna bugün efradı milletin askere alınmasını arzu ediyorum. Fakat maatteessüf müstesnalar var, biz mebusuz, müstesnayız, müstesna memuriyetler var, bu müstesna, şu müteccel, bunu kabul ettikten sonra, onu kabul etmemek arasında hiç bir mantıksızlık yoktur. Eğer Meclisi âliniz mebuslarda dahil olduğu halde bütün efradı, memurin sınıfını askere alıoaksın, bunlar memuriyetten, mebusluktan alâkalarını keserek nefer suretiyle gideceklerse, ben de bütün milletin askerliğini kabul ederim.

OPERATÖR EMİN BEY (Bursa) — İcabederse onu da yaparız.

DURSUN BEY (Devamla) — Bu hâdisatı, ruhiye meselesidir. Seferberlik devam ettiği müddetçe bir çok fenalıklar oldu. Askerlikten kurtulanlar oldu, paraları oynadı, hazineler sarfedildi, hanımanlar tahrip edildi, suistimalât haddi nihayeye vardı. Rica ederim, bunu yapanlar zenginler midir? Hayır; memlekette bir eşirra sınıfı var, bunu yapan onlardır. Bunlar zenginlerden de, fakirden de var. Biz ıslah cihetine bakacaksak bunlara bakalım. Askerlikten maksadımız nedir? Zengin, fakir malûl, tüvana bunları toplayıpta öldürmek mi? Eğer öldürmekse hepsini birden öldürelim. Mutlaka askere giden ölmez. İyi besleyiniz, iyi tesliht ediniz, sıhhatini muhafaza ediniz.

Yoksa bana arkadaşların dediği gibi, para, can mukabili değildir. Mutlaka askere gi-

denleri öldürmek, sefil bırakmak. Seferberlik müddetince iki milyon askeri yaptığımız gibi tifodan, tifüsten, açlıktan, envai türlü şeyden öldürmek istiyor-sak buna diyecek yoktur. Efendiler, muharebeye gidipte bu seferberlikte ölenler iki milyon kadardır. Bunların yüzde beşi bile silahla ölmemiştir. Biz askere alınacakların sefaletinin ve sefalet dolayısıyla vefiyatın önüne geçmeğe çalışalım. Sonra (vecahidü bienvaliküm ve enfüsekküm). Böyle ayetten bahsölundu. Nasıl ki mal lazımsa hayat da o kadar lazım. Fedayi hayata ne kadar lüzum varsa, mala da o kadar lüzum vardır. Hususiyile bugünkü muharebeler, bugünkü askerlikler sarfiyat ve para meselesidir. Bir de Hükümete sorunuz, biz yüz, yüz elli bin asker toplayacağız. Eldeki bütçelerle menabii varidatımızla bunları tesliht edebilecek miyiz, iâşe edebilecek miyiz?

Biz şöyle Ankara içinde bir göz gezdirelim. Bu manzara gözümüze çarpar. Askerin kıymeti kemiyette değil keyfiyettedir. İyi ve muallim olsun, mükemmel tesliht ediniz, iyi bakınız, maaşı azsa çok yapalım, yüz bin kişi gidecekse yirmi bin kişi o işi yapar, görür. Bu nokta asıl şayanı ehemmiyet ve callibi dikkattir. Sonra biz asker toplayacağız, ziraati kurtaracağız, iktisadı kurtaracağız. Burası ziraat memleketi olduğu halde seferberlik esnasında bir kırye ekmeğin elli kuruşa çıktığı yerler vardır. Biz bunların kurvei mesaisini kırdık, ahalinin kısmı küllisi açlıktan vefat etti. Bugün çiftte, sapına sarılan bir çiftçi nasıl bir memleketin müdafaaasına tarlasını sürerken yardım ediyorsa, cephede de düşman karşısında silah atan asker de aynı derecede vazifei vatanıye yapıyor demektir. İster arkada çalışsın, ister cephede. Bunların hepsi birdir. Binaenaleyh bedeli nakdi bilâ istisna kabul edilmelidir. Nasıl olur hiristiyandan al da islâmdan alma. Bir devlet tebaasının bir kısmına başka türlü, diğer kısmına başka türlü muamele etmek, bu yirminci asrı medeniyette nasıl bir zihniyettir? Bunu da anlayamıyorum.

VEHBİ BEY (Karesi) — Biz on dördüncü asrı medeniyetteyiz. Siz yirminci asrı medeniyette iseniz o başka.

REİS — Bu bapta söz alan daha bir çok zevat vardır. On dakika teneffüs.

(2,45 de celseye nihayet venikli).

İkinci Celse Hafidir.

(SEKSEN DOKUZUNCU İÇTİMA HAFİDİR)